

SAMBAND

No. 88. August 1915.

“Samband” udkommer hver maaned, er tilegnet bygdelaagbevægelsen og vil søge at fremme bygdelaagernes formaal og virke for deres fremgang og trivsel. En flerhed af dem har enten tilsagt det sin støtte eller anbefaler det til sine medlemmer. Abonnementspris, \$1.00 aaret; enkelte hefter 10 cents hvert.

Udgives af SAMBAND PUBLISHING ASSOCIATION, 322 Cedar Ave., Minneapolis, Minn.

Bestyrer og redaktør:

A. A. Veblen.

ISSUED MONTHLY AT MINNEAPOLIS, MINN.

Entered as second-class matter December 5, 1910, at the post office at Minneapolis, Minn., under the Act of March 3, 1879.

Samband

is a monthly magazine devoted to old country folk-lore-tradition, and history, and historical and biographical sketches from the Norwegian settlements in America, and is especially dedicated to the bygdelag movement. Subscription price, \$1.00 a year. Single copies, 10 cents. Published at 322 Cedar Ave., Minneapolis, Minn., by the SAMBAND PUBLISHING ASSOCIATION.

Manager and Editor, A. A. Veblen.

Indhold af No. 88, August, 1915.

	Side.
Lidt nybyggerhistorie fra Spring Grove og omegn.	
VI. O. S. Johnson	563
Blind-Endre. Ved S. G. Mogan	578
Optegnelser. S. G. Bertilrud	581
Erindringer om billedhugger O. H. Fladager. Mrs. Ingeborg Fjeld	587
Om jøderne og arbeidet blandt dem. Pastor A. H. Gjevre	590
Bygdestevnerne. V.	605
Søndfjordlaget. Prof. J. L. Nydahl	613
Mjøsenlagets aarsmøde i Fargo. Dr. C. L. Opsal	616
Pope county Valdrissteve, med forfatning	618
Nu maa vi skynde os. C. N. Remme	620
Til Valdriser i Amerika. Pastor J. M. Sundheim	623
Kvittering for bidrag til Valdrisgaven. A. M. Sundheim	625

Norwegian-American

er det bedste middel til at bibringe den opvoksende slægt af norsk-amerikanere interesse for sine forfædres minder, kultur, historie, litteratur, samt at gjøre dem kjendt med vort folks virksomhed, og almene nyheder om dem, hele verden rundt; men især i Amerika. Foruden **Norwegian-American** er intet norsk hjem fuldt udstyret med bladlitteratur. Frit prøveeksemplar faas ved at skrive til

NORWEGIAN-AMERICAN

Northfield, Minn.

Samband.

No. 88

August

1915

Lidt nybyggerhistorie fra Spring Grove og omegn.

VI.

O. S. Johnson.

Den som nu i denne tid ønsker at reise til Norge eller andensteds i Europa kan faa sig en lun kahyt, bli opvartet med varm mad, fire gange om dagen og faa fordrive tiden i bløde lænestole med høger, sang, dans og musif og om en uges tid er han kommen frem. Underledes var det for en 60—70 aar siden. Den gang tog det ofte tre maaneder og mere, for at komme over havet, og om man nogenfinde skulde komme frem var ogsaa spørgsmaalet. Paa smaa, rullende seilskibe blev emigranterne stuvet sammen, hvor det under storm kunde ofte opstaa stor elendighed og de blev syge og modfaldne, vemodige og usikre. Gamlinger sutrede, hørn skreg og kvinderne jamrede sig. Mændene søgte at trøste faa godt de kunde, men det var ikke frit for end at de ogsaa angret paa, at ha forladt den stuen opunder aasen, hvortil faa mange glade barndoms-minder knyttet sig.

Disse emigrantskuder var af alle størrelser, fra smaa slupper hvorpaa man knapt kunde stue sammen en 50 emigranter, til store tremastere som kunde føre en 5 til 600 emigranter. Indretningen var simpel og mangelfuld. Paa mellemdæksbjelkerne over lasten blev lagt et midlertidig gulv. Derpaa blev to rader af føier, over hverandre, opjat langs hele skibets længde. Der var i almindelighed ingen første eller anden plads, heller ingen særskilt rum for mænd og kvinder. Alt var fæl-

les. Lyset kom gjennem de aabne luger, men i storm og sjøgang blev disse tildækket og da blev luften nede i de overfyldte rum alt andet end behagelig.

Efter de første dages hjemve og sjøsyge kunde man finde sig mere tilrette og hvis veiret tillod det kom alle op paa dækket, og da kunde man mere sig med dans og musik eller samtale om det land man stevnedes til, der at saa sig store gaarde—større og gjildere end storkatfernes i Norge, for Gjert Godland hadde jo skrevet, at i Amerika var det saa store fletter som Nordsjøen.

Efter en kortere eller længere sjøreise stod da endelig emigranten i New York. Mange hadde den gang ingen ide om landets store vidder. Saa de fleste trodde de næsten var ved rejsens ende naar de kom til New York. Og godt var det at de ikke forstod det, siger disse første banebrydere, for de blev behandlet langt værre end man nu behandler kreaturer og svin. Ved afreisen fra New York blev de bragt ombord paa en dampbaad som gik til Albany og da brajt det sidste baand med fæderlandet. Under opholdet i New York hadde kapteinen paa emigrantskuden været deres tolt og ellers søgt at vejlede dem saa godt han kunde. Nu brajt dette baand, og nu blev de overladt til lutter fremmede folk, hvis tungemaal de ikke forstod. Fra Albany blev emigranterne og deres tøj læsset paa kanalbaade trukket af en eller to hejste, der kunde prestere den svimlende fart af hele tre engelske mil i timen. Det fortælles at enkelte af emigranterne paa denne reise sprang et stykke foran båaden, gjorde op ild, kofte grant og aad, førend båaden kom efter.

Denne kanal som flere tusinde emigranter har faret efter, var 360 mil lang og forbandt Albany paa Hudsonsfloden med Buffalo paa Erie-sjøen. Til transport paa denne kanal brugtes store lasterammer med dæk, mørke flydende kasser, uden

vinduer, sengejtel, kogeovne, eller nogenjomhelst indretning der tydede paa at de var bestemt til menneskelig brug. Hvis man undslav uheld tog kanalreisen fra Albany og til Buffalo 12 dage, som emigranterne taalmodig maatte udholde under midsommerens brændende sol og heftige regnstorme.

Men om bekvemmelighederne ombord paa kanalbaaden hadde været bedre, saa kunde man alligevel ikke ventet sig større søvn; for hele reisen var et uanstelig braak, med lastning og aflæsning ved de mange stoppesteder, og saa de mange sluser at komme igjennem, hvoraf det ikke var mindre end 83 som man maatte passere. Undertiden var det dumdrende sammenstød med andre kanalbaader og da blev det en staahoi med skrig og skjældsord mellem lasterammernes kommandører. Fra Buffalo var det endda igjen 1000 mil at reise over de store indsjøer til Milwaukee eller Chicago; men dette var med dampskibe som kom frem med en anden fart end paa kanalbaadene.

Endelig efter den 7de dags reise fra Buffalo og omtrent den 120de dags reise fra Norge stod emigranten i Milwaukee eller Chicago for derfra enten med offer forspændt en kubberul eller ried apostelheftene at komme til bestemmelsesstedet.

Naar nu udvandrerens med sin familie var kommen til det sted, hvortil han hadde bestemt sig og truffet igjen nogle af sine bygdedefolk, som var reist et eller to aar forud, saa skrev han tilbage om sin reise og om hvad han syntes om Amerika osv.; men nævnte saa lidet som mulig om de lidelser paa havet og den umenneskelige behandling paa dampskibene og kanalbaaden.

Her er et amerikabrev fra 1849 som jeg synes passer for anledningen:

Til Tollef Bjørnsen Sataroen,

Nals prestegjælds postaabneri,

Hallingdal,

Christiania postkontor, Norway.

Ervingwalsh den 9de December 1849.

Hjertelystede søskende og beslegtede og vore bekendte venner i vort forladte Norge.

Da jeg ved at de hjertelig ønsker at vide om vor reise herover haver gaaet godt i det hele, saa er det herved jeg idag tager til pennen for at nedskrive nogle korte linier dets angaaende. Jeg haver allerede skrevet et brev til eder angaaende om hvorledes vor søreise haver gaaet os, nemlig at den gik os efter forventning og haaber jeg at brev kom eder ihænde. Jeg kan ikke undlade, men maa melde noget om den godmodighed og store tjenstværdighed som vor skibscaptain, som førte os over søen, nemlig Enelsberg udviste mod os. Han var ikke alene tjenstværdig mod os passager i enhver begivenhed paa denne reise; men da han havde modtaget vore penge for at saa dem vekslet i rette kurs, saa tror jeg vist at ingen kan have noget at indvende paa hannem dette angaaende. Og da han paatog sig at acorderer fragten for os ind gennem landet over indsøerne saa udviste han deri en særdeles dygtighed. Han fik fragten for os ned til $4\frac{1}{2}$ dollars for hver voksen og børn under 12 aar for det halve og børn under 3 aar ginge frit og alt tøjlet frit og bryggepengene paa Milwaakis brygge iberegnet. Men da vi ankom til Milwaakis by, saa fandt vi der nok af dem, som bered paa vore overblevne penge og havde vi da til at betale 2 dollars for hvert vognlæs for at komme af bryggen, men da forsøgte vi ikke at opfylde vor før benævnte kaptains begjær, nemlig at skrive ham tilbage til Newyork angaaende om hvorledes de havde behandlet os, og han skrev os da atter til, at vi ikke maatte tilregne ham skylden i dette bedrageri og at han havde lavet det saaledes at de udlagte bryggepenge skulde med det snarest tilsendes os og forøvrigt saa gif vor reise efter ønske hertil.

Jeg finder mig besjælet at vende tilbage til Newyork og

fortælle dere om vor reise ind gennem landet. Den 25de juli kom vi til den store stad Newyork, og den 27de om aftenen reiste vi fra Newyork paa en stor og prægtig dampbaad og ankom til Albany den 28de om morgenen, og da maatte alle passagerne med alt vort tøj tage paa en canalbaad, som træktes med 2 hester og den 1de august om aftenen ankom vi til Buffalo, og der tøvede vi til den 7de og da tog vi paa en stor dampbaad igien og ankom til Milwaaki den 11te jent om aftenen og den 13de accorderede vi fragt opover landet med en bergener og maatte betale $7\frac{1}{2}$ dollars og den 17de ankom vi til samme mand ved navn Ole Mikkelsen Verdahl. Og i denne korte tid jeg haver onholdt mig her haver jeg besøgt flere af mine velbekendte landsmænd og erfarer jeg at de befinder sig i høist velgaaende. Jeg haver underholdt dem adskillige spørgsmaal, men jeg haver ikke fundet en eneste som haver ønsket sig tilbage til Norge. Og efter min ankomst hertil saa haver jeg kjøbt mig en ko som jeg betalte med $12\frac{1}{2}$ dollars og tillige høstet hø for min ko og endel høi for at saa fjørenger som jeg har kjøbt og betalt, og betalt kontant 20 dollars, og forresten skal jeg arbejde 3 maaneder og 1 maaned skal jeg arbejde før jul og resten efter jul som bliver tilsammen 50 dollars, og tillige arbejdede jeg hos en amerikaner saa ved en maanedes tid og havde i betaling 10 dollars.

Nu da ser jeg ikke noget av selverjarenheden er nødvendigt at indføre undtagen med jordens frugtbarhed og hvad sædarter den frembringer med særdeles simpel dyrkning. Jeg ser nemlig at naar de have pløjet deres agerland for første gang, som det vi med rette maa kalde agerbrækning og græstørvet er netop vendt, her haver de plantet adskillige sædarter saasom maisforn, poteter, kaalrødder, bønner og adskillige sædarter som jeg ikke kan opgibe noget egentlig norsk navn paa. Men alle ser ud for at trives vel og give en rig afgrøde foruden at have

meddelt den ringeste ting, der kan tjene dem til gjødsel. Noget mere hvad jeg har erfareet i dette land ser jeg ikke nødvendig at indføre her. End jeg maa afbryde min ringe beretning om dette land forsikrende eder paa at jeg aldrig angreer paa det første skridt jeg tog for at begive mig paa den vandring. Jeg maa dog med rette tilstaa, at medens jeg var paa denne reise saa saa det mangen gang kummerfuldt ud og ligesom jeg paa nogle faa ugers tid havde forpligtet mig til at ødelægge min hele formue formodest at Ihten havde betaget mig saa meget sterkt for at besjue dette land. Men nu, Gud være lobet, jeg er ikke skuffet i mine forventninger; jeg har fundet, hvad jeg ledte efter, nemlig udsigten efter noget bedre udsigt for dette timelige. O give da Gud at vi ikke maatte forglemme bort aandelige vel.

Nu da angaaende hvad raad jeg kan give eder beslægtede venner i hjemmet vil blive ligedan som ellers alle vore trohjertede venner, der før os haver betraadt denne reise, nemlig at enhver maa gjøre efter eget godt befindende desangaaende. Jeg ved vel at I aldrig bliver tilfulde forsikret om dette lands beskaaffenhed, som de og ikke kan blive førend de haver beskuet det med eders øine. Nu ved jeg at mange af eder, mine bekjendte venner, venter med længsel paa en ny underretning fra mig angaaende dette lands beskaaffenhed og raadgivning om I skulle komme efter eller ei; men det maa jeg som ellers andre trohjertede venner, at enhver maa gjøre efter sit eget godt befindende. Ligesaa faar jeg sige dere, at jeg haver faaet mig tilhold hos en vestmand ved navn Nslag Evendsen Skjellevei og agter mig at blive hos disse folk denne vinter og, disse folk var ogsaa meget hyggelige og snilde imod os alle sammen. — Ligesaa faar jeg fortælle dere, at her er ikke noget regeringsland igjen end det er alt sammen solgt, saa tænker jeg mig til at reise til Giobei (Kowa) omtrent 140 engelske mile herfra

til næste vaar. Her er mange som vil reise til næste vaar navnlig Engebret Knudsen Nime og Erik Kittilsen Baldsvind og Syver Krødschaug samt Lars Knudsen Jeglem fra Uftedalen med mange flere; der er meget godt og ubeboet land.

Dermed saa faar jeg afbryde min ringe skrivelse med det varmeste ønske, at Herrens velsignelse og Jesu Christi naade vilde blive med og over eder alle tro og hengivne søkkende og vore beslægtede venner paa begge sider, at vi alle samtlige baade kone og børn i dette langt bortliggende land befinder os i høist velgaaende, som vi ikke kan tilskrive vor egen fornuft, men at det maa være Herrens vise styrelse som haver ført os over de kjæmpemæssige atlantiske bølger og langt ind i saadant et forgjættede land. Adjø og Lev vel i Gud. Kjærligst
Lars Olsen Nime og Guri Bjørnsdatter tilligemed vore børn.

Gode ven Nils Olsen Stave. Efter vor sidste aftale angaaende raad om reisen til Amerika saa finder jeg mig besjætet at lade tegne nogle ord og sige dig, at det er meget bedre for dig at du forlader Norge og kommer her til næste aar, saa det vil ikke angre dig. Lev vel fra din ven Lars Olsen Nime.

Til Ingebor Tomasdatter Nime; jeg kan hilse dig ifra din datter Brnild, at hun tog tjeneste paa et tavern eller geskiveri kaldet, og jeg har ikke hørt noget fra hende siden. Lev vel.

*

Ovenstaaende brev har jeg toget fra „Busteruds Blad“ og nedskrevet som det var sat i stil der. Det er indleveret i Spring Valley, Wisconsin den 12te December 1849, stemplet i New York den 22de og i Hamburg den 16de Januar 1850 og i Kristiania den 4de Februar, omtrent to maaneder førend det kom til Mal i Hallingdal. Det var ogsaa kostbart at sende brev i de dage, da adressaten af dette har betalt 1 mark og 12 skilling, omtrent 34 cents for det. Jeg husker Ole Stenerodden

fortalte mig, han havde sendt et brev til Gunder A. Trømdal i Blaa som kostede 68 cents.

Den i brevet nævnte Syver Kroshaug kom her til Minnesota og tog sig land en mil øst for Spring Grove, hvor han var til sin død i 90-aarene.

Vi ser ogsaa af dette brev, at brevskriveren ikke nævner større om reisen, de strabadser, lidelser og ofte umenneskelig behandling, som emigranterne for det meste var udsatte for paa den tid. Glæden over at være kommen til sit bestemmelsessted og træffe igjen flegtuinge og bekjendte gjorde, at disse uhyggelige dage blev glemt, idet tankerne da dreied sig om fremtiden og det nye hjem som de agtet at grunde for sig og sine. Og godt var det at disse reisestrabadser blev glemt, for ellers hadde det blevet altfor tunge dage for den fattige emigrantfamilie, der nu skulde begynde paa nyt, med at rydde skogen og bygge sig hjem. Naar de da saa skrev hjem til Norge igjen fortalte de om den store gaard de hadde kjøbt og hvor god jord det var. Kort sagt, de lyse sider blev fremholdt, medens de mørke blev berørte saa lidet som mulig. Dette gjorde da at emigrantstrømmen voksede aar efter aar.

Naar nu en af disse norske rydningsmænd hadde fundet sig et stykke regjeringsland som han syntes godt om, til at gjøre til sit fremtidige hjem, var det nødvendig at slaa op en plakate med sit navn paa, ved sektionshjørnerne, indtil han kunde komme til landkontoret. Teltvognen tjente da som midlertidigt hus, ofte i mange uger, indtil de fik opført en hytte at bo i. Enkelte byggede bare et skur som de holdt til i medens de bygget et ordentlig tømmerhus. Andre grov sig ned i en bakke og byggede vægge paa tre kanter, som de bodde i flere aar. Som regel byggede de tæt ved en kilde eller bælt, hvor det var let adgang til vand. Ligesaa helst i en skovkant, hvor det var i ly for den barske nordvestvinden om vinteren og let at saa tag i brænde-

ved. Paa et saadant sted inde blandt træerne byggedes da uor efter lidt en klunge med smaa huse, bestaaende af heftestald, køkjø, sauhus, grisehus, hundehus, hønseshus, vognskur, fornuhus, krybber til maiskornet, høslader eller høheds — kun et tag paa nedgravne stolper — ja endog tørkehuse, basktue, foruden beboelseshuset, som blev først opført. Alt sammen paa noget nær norsk vis og maner.

Beboelseshusene var da smaa. De saakaldte fjældere var da bare et værelse, medens tømmerhuset kunde indeholde to værelser, samt et lidet lavt, mørkt loft, hvortil en stige førte op. Inde i huset var da alting meget simpelt. Naar man hadde faaet hytten saavidt færdig at den kunde tages i brug, flyttede man ind. Det var ikke da som nu at gaa hen og købe møbler og udstyre huset med alle slags indbo. Nei, for det første var det lidet eller intet at købe for, og for det andet var der da i de byer som man kunde komme til ingen møbelhandlere. Man maatte hjerpe sig med hjemmelavede møbler. Som før jagt tjente den største rødmalede emigrantkisten til spisebord, tiltrods for det ubehagelige at man ikke kunde saa knæerne ind under den. Til at sidde paa lavede man krakker, skammel og bænte af ekelubber tæljede med øksen. Rejsten af indboet som senger, hylde i huset, var af samme moderne fabrikat. Dyner i sengen var fyldt med høi eller halm og saufindsælde som de hadde meddragt fra Norge tjente længe som overplag i sengen. De kopper, fad og kar som de medbragte fra fædrelandet hjalp de sig længe med. Emigranterne førte ogsaa med sig mange andre ting i den tid, som kom til god nytte naar de kom her, saasom øxer, tjaaer, græv, biler, hakkeknive, rocke, vævstole, gryter, takke, harvetinder, sæletøi osv., ja endog møllestene, hvilket alt sammen fyldte savnet og blev til nytte.

§ Mange af de ældste huse byggedes paa norsk vis, hvor maden koktes og hvorfra huset blev opvarmet om vinteren;

men lidt efterhvert fik de sig ovne og pejsen blev fjernet. Før lys i huset støbte de talglys som de var vandt til fra gamlelandet, og naar talgen ikke stral til benyttede de andet fedt i smaa kopper, hvor en lærredstrimmel tjente som beise. Madstellet var anlagt paa norsk vis og norske retter og vaner holdt sig i mange aar. Graut koft af sammenmalet korn, varm eller kold, med melk til, sød, glæ, eller sur efter som det faldt sig, var almindelig og næsten regelmæssig kveldsmad. Og saa flæsket; thi grisfen har spillet en stor rolle i nybyggernes udvikling og været den faste grund hvorpaa mangen pionerkvinde grundlagde sit madstel og senere op i tiden har den været den største indtægtskilde for farmeren.

Efterat beboelseshuset var saapas færdigt at de kunde flutte ind, var det det første, at saa krasjet sig til en ko og saa bygdes fjøset. Dernæst en gris eller to, saa en sau og nogle høns. Sætte varede det længe førend mange af dem fik anskaffet sig. Men havde de først faat fjør vilde der om en tid blive studekalve og af dem kunde de saa fjørkoer og naar man fik kuberullen istand sølte man sig bjærget. Jeg har hørt de ældste nybyggere her fortælle, at første gang de fjørte med egne stude forspændt en kuberulle sølte de sig ikke bare uafhængige, men virkelig rige.

Forfattere af vor nations udvandringshistorie har som regel fortalt mindre om pionerkvinden end manden. Dette falder jo saa naturligt for alle forfattere. Mandens pligt var at udføge sig plads for et hjem til sig og familien, bygge hus, rydde landet og skaffe tilveie det fornødne til livsophold, medens kvindens virke mere indskrænkedes til huset; men naar man kommer i samtale med disse pionerkvinder, saa kan man godt sige at de ogsaa stod op og stred som mænd. De havde det som regel meget travelt hele aaret rundt; thi foruden alt stellet inde i huset med børnene og madlavning var det de som

fødrede kreaturerne, melkede og fjærkede smør, stellet med kalvene, smaagriserne, sauerne, hønerne og forrettede heller ikke lidet kararbejde i aannetiden. Alt høslaat gjordes med ljaen, og høet rakedes sammen med en haandrive, hvilket maatte gjøres af kvinderne paa den tid. Svede og havre høstedes med den saakaldte „krill“, engelsk „cradle“, og efter disse høstemaskiner var kvinderne med og handt og jatte haandene op i rauf. Om vinteren var det foruden madstellet og kreaturstellet at farde og spinde ulden, binde hojer og vanter, væve tøj til klæder og farve tøj med hjemmelabet farvestof. Alt hvad familien trængte til gang- og sengeklæder blev tilvirket hjemme i huset i de første nybyggertider.

I disse første nybyggerhytter kunde foruden familiens medlemmer — i de lange vinterkvælder — ofte komme en eller flere fra nabohytterne og saa sad man der ved det flammende baal paa pejsen, eller det vesle talglys paa bordet og fortalte historier til hverandre som far og mor havde fortalt, eller bedstemor eller bedstemor, og tildels det de selv havde oplevet. Tankerne gif tilbage til Norge til det sted de var udreist fra, og samtalen dreiede sig ofte om huldren, nissen, tomten, gjenangere, løse og binde han gamlekrif og hans tujinder af engle ved hjælp af svartebogen. Til andre tider var det om være skaaskjæmper, hvorledes de havde banket op saa og saa mange ryddet stuen i det eller hint danselag og udført svære skjæmpeverk. Dette var den almindelige aftenunderholdning hos de første nykommere, her disse pionerer fortalt mig, affurat som vi ældre hørte i vore smaagutdage hjemme. Jeg husker fra mine barnedage, at bedstemor kunde komme ind til os med raggelad bundingen sin om kveldene og sidde og fortælle de mest haarreisende historier om spøgelser og overnaturlige væsener indtil jeg syntes det var underjordiske rundt omkring mig naar jeg kom ud i mørket. Det var ikke aviser og bøger i de dage som

man kunde underholde sig med og derfor blev det mundtlige fortællinger. Ligeledes hos de første settlere her. Det var ingen aviser paa norsk og blandt de saa som kunde læse engelsk og holdt aviser, saa var disse fra 10 til 15 dage paa veien førend de kom her, saa de havde tabt nyhedens interesse førend de kom frem.

Dr. J. S. Johnson siger i bogen „Minnesota“: „Disse gamle norske pionerer, mænd og kvinder, danner en bestemt type for sig selv, som er et sociologisk studium per se. Det som synes særlig at præge dem er styrke. Ikke bare at de var store, føre og sterke legemligt, de besad ogsaa en vis aandelig og moralsk styrke som er ensartet. Endelig af dem havde sjældent i gode faar hjemme og havde saaledes faaet i arv en uafhængig aand, endelig midler og noget mer. Men de fleste kom fra en mer underdanig stand, husmænd og mindre vante og fattigfolk; folk som der hjemme neppe kunde skue nogen anden udsigst end en eneste uafbrudt knugende livsvarig kamp for de aller simpleste livsfornødenheder. Her udsleddes snart denne forskjel og de fandt sig i ventet hurtig sat paa jevn fod med de andre. Det er ganske umulig for nogen som ikke var med i de første nybyggerdage at forstaa hvad det betød at forlade hjem og slegt og alt som var kjært og trygt, omend smaat, brændte broerne bag sig, og styre kursen over det umaadelige hav til et fremmed land, hvor det ikke fandtes andet som drog end udfigterne for bedre faar; at sætte sig ned i vildnisstet og tænke sig til at bygge op et nyt hjem uden anden kapital end to tomme hænder, et uforjagt mod, haabet og troen paa sig selv og forlystet. Hvad mer bragte de vel med sig? Jo først bragte de alt hvad de havde faaet i arv af kraft og helse og vilje, mod og tro: dertil eiede de en kultur, som maaske synes uanseelig i modsætning til den som gjælder i den store og fine verden hvor den faar siges høre hjemme. Men den kultur de havde var netop den som

frævedes under deres forhold. Det var som om alt det som var vundet i lange tider og lidt efter lidt lagt op i arv var netop hvad de behøvede. Giv manden en øks, en sag, og en en naver, og straks rejser sig hans hus med nødvendigt indbo, fjøs og laave. Giv saa hustruen fard, rof, hestpetræ, vævestol og vævstøken som kom over i kistebunden, saa forsynte hun familien med klæder og jenetøi, og naar da dertil kom korn, grisen, sauene, oksekvædet og kubberullen var de uafhængige. Og saasnart der blev en liden klynge af dem og de havde faaet stillet de første aller nødvendige livsfrav, saa bygdes kirken og skolen, smaa og simple som deres andre huse, men som dog viser, at kravet gjalt det aandelige saavel som det legemlige.“

Dr. Johnson har her givet os et tro billede af nybyggerlivets første tid, som undertegnede ogsaa har hørt de første rydningsmænd og kvinder fortælle. Vi som kom her senere og ligeaa den nu opvoksende slegt som nyder frugterne af deres arbejde, kan neppe tilnærmelsesvis danne os nogen forestilling om, hvorledes disse pionerer stræved og hvad de led, hvilke strabadser de maatte udstaa ved at trodse et nyt lands farer og javn, bygge sig hjem, rydde skogen til ager og eng, og bryde veien for kommende slegter og civilisationen. Vi staar i en taknemmelighedsgjæld til dem som vi aldrig kan betale.

En kort beretning om nybyggerlivets prøvelser, som jeg her citerer fra Holands bog „De norske Settlementers Historie“ viser livet i de dage. Han siger: „Den første slegt som tog landet i besiddelse og gennemgik nybyggerlivets trængsler, har nu vandret bort og den yngre slegt mangler baade kjendskab og indbildning til at fatte pionerlivets virkeligheder. Det vil derfor være af interesse at læse en gammel nybyggers egen beretning. Masimus Spande paa Stavangerprærien var en af de første mænd der, da han kom i juni 1854. I en samtale med forfatteren fortalte han følgende:

„Jeg er født paa Ninnøen nordenfor Stavanger,“ fortæller han, „og kom sammen med mange bygdefolk til Fox River kolonien i Illinois. Der var intet land at faa uden til høie priser og det var jaare vanskeligt at faa arbejde. Dengang var det megen tale om Iowa, men da nogle af mine bygdefolk aaret i forveien havde reist til Minnesota, besluttede jeg at følge efter. Hvor dette Minnesota var og hvorvidt det var saa stort som et prestegjæld, eller en verdensdel, havde vi ingen rede paa. Men vi kom afsted, blev hundset fra jernbane til færge og fra færge til dampbaad. Slik brutalitet, som overalt paa denne reise blev viist os stakkels emigranter, har jeg aldrig været vidne til. Viist er vi nu meget mere sølsomme i befordringen af vore grise. Menne vi ogsaa med rette blev betragtede som umælende dyr, thi vi kunde jo bare sige ha og ja og stirre dumt naar vi blev tiltalt.

Den første vinter boede vi hos min svoger Lore Jaa, men fik os en jorti land og byggede hus. Det var tre af os og det gik fort. Første dag sældte vi tømmeret og drog det sammen, anden dag byggede vi huset og tredie dag flyttede vi ind. Det var tolv fod i firkant, væggene var runde asbestoffer og gulvet var fløvede fladhugne tømmerstoffer. Taget var fløvede tømmerstoffer bedækkede med claphords og torv. Disse claphords var omtrent en kvart tomme tykke bord, fløvet fra ekestoffer med en særskilt øks. Jeg havde aldrig haandteret biler og filer før, men blev snart vant med det.

Desuden var døre, borde, stole, senge og andet husgeraad af fløvet og øksehvilet eik. Sterke dørhængsler gjorde vi af kviste. Spiger brugte vi ikke.

De første 10 (ti) aar havde jeg ikke nderstraffe, oversko, eller underklædet, bare bluse og overalls. Hvad skulde vi gjøre? Vi var ubeskrivelig fattige og naboerne næsten ligesaa ilde. Ungen velvillig landhandler boede i nærheden hvor vi kunde

kjøbe paa kredit, og det lille jeg tjente med skogarbeide, straf knapt til maden og renterne paa gjælden. Den første vinter hug jeg 2700 gjærdestier til 50 cents hundrede. Jeg var liden og slet ikke sterkt og uvant med arbeidet. Til middagsmad havde jeg kun en tør brødkive frosken stiv, som jeg maatte knække med øksen.

Næst var de lange byture til Winona som var nærmeste markedsplads og sted hvor noget var at faa kjøbt. Vid var over 40 mil og med træge offer paa vintertid gjennem næsten ufremkommelige veie, tyndklædt som jeg var, var det meget ubehageligt. Engang hufter jeg, medens Lore Jaa og jeg var paa veien, kom en svær snestorm over os. Det var oppe paa viderne, og det blaaeste frøgtelig. Jeg havde bare min bluse paa og frøs derfor skrækkelig. Ungen hufter var det heller paa mange mil. Endelig omtrent klokken ni om kvelden kom vi til en tykker og gik ind der for at hede om at stoppe. Tykkeren svarede nei. Da blev Lore Jaa sint, satte sig paa en stol og sagde han vilde ikke reise videre, da han var rent udmæjet, og det var at friste døden, at fare videre. Da gik tykkeren bort til vedkassen, tog et svært stykke træ, holdt det over Lore's hoved færdig til at slaa, og skreg: „Vil du gaa?“ Der var en seks a syv mænd i hytten, saa vi maatte ud igjen i mørket og snestormen. Sneen var nu saa dyb at vi havde det største besvær med at nedtrække den saa offerne kunde komme frem. Slik holdt vi paa til klokken elleve. Da havde vi kun reist to mil, men kom da til en tykk prest. Han modtog os paa det venligste, da vi kom, fik sin kone op for at labe mad til os og stillede meget godt med os. Aldrig glemmer jeg denne mand.“

En søn af denne Lore Jaa ved navn Elias L. Jaa bodde for nogle aar siden her i Spring Grove, hvor han sammen med Gustaf Glaserud drev handel med sarnmaskineri. De havde

ogsaa et jælemaferverfsted sammen. Han solgte saa ud sin del i hele forretningen til Gusiaf og fløttede herfra.

Efter at ha givet nogle grunde for udvandringen, fortalt om husmands- og tjenerløn i gamle dage, faar vi komme tilbage til personalhistorie igjen. (Fortsettes.)

Blind-Endre.

Red E. G. Mogan.

Blind-Endre, som han altid kaldtes, var søn af Goe Bjønno fra Dpdal, Numedal, Norge, og kom til Amerika 1839; han nedsatte sig paa Beloit-prærien, Wis. og var en kjendt skikkelse i Broadhead og omegn i den tid. Han hadde været blind fra treaars alderen. Tabet af synet syntes ikke at være ham til nogen nærværdig hindring, tvertimod syntes det at følelses-sansen hos ham var mere udviklet end hos almindelige normale folk. Mulig befad han en sans, som saa mennesker synes at ha.

Han gjorde sig mest bemærket som hestehandler. Det var en almindelig mening iblandt folk paa de kanter, hvor han færdedes, at den som vilde indlade sig i handel med Endre, maatte ha sine øine aabne. Hadde han en hest foran sig, som han hadde havt leilighed til at overfare og han ingen feil hadde fundet ved den, sagde han altid: „Na, det ser ud til at være bra hest dette.“ Hadde derimod hesten en virkelig feil, tog det ikke Endre længe, det var det samme enten feilen var synlig eller ikke for andre, Endre saa den, eller rettere fandt den; men han brugte altid udtrykket: „So e ser da.“ Det fortælltes fra flere, som kjendte ham, at ved at beføle hestens haar kunde han altid fortælle dens alder og farve m. m.

Den blinde er aldeles udeluftet fra de synlige omgivelser, og hørelsen og følelsen er hos de fleste saadanne mere udviklet

end hos dem som ser, ialfald var dette tilfældet med Endre, eller maatte han var i besiddelse af en fjettes sans, som mulig mange sier. men yderst saa opdager den eller kommer til at gjøre brug af den.

Tiltrods for at Endre var blind og hadde alt andet end et tiltrækkende ydre, saa blev han deg gift og fik en stor familie. Der fortælltes, at da han med sin brud fremstillede sig for presten for at jmedes i hymens lænker, skal presten ha sagt, at det var bruden og ikke Endre som var blind. Egteparret bosatte sig paa 40 acres land mellem haugene et par mil øst for Broadhead og levede den tid jeg særdeles paa disse kanter tilsyneladende i meget trange faar.

Der var mange historier i omløb som viste Endres forbausende føleevne og skarpsindighed. Saaledes var der i et jelskab en som hadde en gammel udslidt guldmunt, som gif fra haand til haand, uden at nogen var istand til at bedømme myntens paalydende værdi: „Lad mig se den,“ ja Endre, og han hadde ikke før faat mynten mellem sine fingre, førend han angav dens værdi. Ingen kunde narre ham paa pengeveksling, uagtet mange gjorde forsøg dermed for at prøve ham. Ved en anden leilighed gjaldt det en frakke, som en hadde kjøbt saa urimelig billigt og som man tredde der maatte være en eller anden feil ved, men ingen kunde opdage noget. Ogsaa da vilde Endre „se“ og det tog ham ikke længe før han opdagede, at der var feil ved en del af tøiet, som frakken var lavet af. Ved nærmere eftersyn viste det sig, at tøiet maatte ha ligget en længere tid i vand, saa at en del deraf hadde taget skade.

Da Endres søn blev saa stor, at han kunde kjøre fulgte han altid faderen naar han skulde til byen. Gutten passede hestene, gjorde de nødvendige indkjøb osv., medens Endre underholdt sig med kameraterne, for at drikke et glas øl eller to med dem, og om leilighed gaves aftale en hestehandel osv. Endre var saa

godt kjendt i Broadhead, at han som regel kunde gaa omkring paa egen haand, men en gang slog det klif for ham. Mulig det var fordi han hadde en for tung blyhat paa. Nok var det, det var ham umulig at orientere sig i de kjendte gader. Det traf heller ikke til at nogen var i nærheden, som kunde ha veiledet ham, og paa lykke og fromme samlede han sig frem og tilbage paa fortauet. Han kom saaledes tilfældigvis nær et vindu paa et hus, hvor et par kjolespyerker gjorde forretning. Disse syjomfruer optog Endres tilsyneladende speiden udenfor deres vindu, som en fornærmelse, og lod ham arrestere. Da Endre blev stillet for retten optraadte disse syjomfruer og anklagede ham for at han paa en fornærmende maade hadde figet ind igjennem deres vinduer. Resultatet af en saadan anklage mod den stofblinde Endre, kan lettere tænkes end beskrives. Denne hændelse var ofte gjenstand for moro, og naar Endre kom sammen med sine kamerater, maatte han ofte drikke et løfskningsbæger over det heldige udfald af jagen.

Saa utroligt det kan synes, tog ogsaa Endre sig en tur til Norge — jeg tror det var i 80-aarene — „for at se fædrelandet før han døde,“ som han udtrykte sig. Goe Bjønno, Endres fader, var af rige folk i Norge og Endre hadde rige slegtninger, som han ogsaa kunde vente at arve. Norgesreisen løb heldig af. Det fortælles, at han bragte med sig tilbage adskillige midler, vdet ham af slegtninger hjemme. En af hans slegtninger bodde nær Drammen, men han hadde andre slegtninger i Dvdal, Rumedal, som han ogsaa besøgte. Endre og hans families senere liv kjender jeg ikke noget til. Han skal ha faat adskillige arvemidler fra Norge, saa han hadde et rigeligt godt udkomme paa sine gamle dage. Det er nu mange aar siden han døde.

Optegnelser.

S. G. Vertilrud.

Vort Township blev organiseret omtrent i 1891. Det blev organiseret under navnet „Dieter“, efter en af townets første beboere. Dengang tilhørte vi Kittson county og al forretning imellem townet og countiet maatte bringes til Gallock — en 70 mil borte. Om vaaren 1892 blev jeg indvalgt i vort town som ligningsmand (assessor) og som saadan blev det min pligt at gaa til Gallock efter de nødvendige papirer og bogen hvori eiendomsværdierne skulde opføres. Det var ingen betaling for at hente disse sager paa den tid. Man blev betalt \$2.00 per dag for de dage det tog at gaa rundt i townet for at optage værdierne, og for at skrive det ind i bogen. Grindrer meget vel hvor indviklet alt syntes være da jeg først begyndte. Efter en endeløs læsning, studering og spekulering maatte jeg bestemme mig til at gjøre det efter en selvgjort plan og strævede meget samvittighedsjult for at gjøre arbeidet rigtigt. Naar jeg var færdig vidste jeg heller ikke om det var rigtigt. Det var ingen at gaa til her paa den tid for underretning.

Naar jeg hadde gaaet rundt townet og tegnet op den skatbare eiendom hadde jeg lært at en assessor er velkommen paa kun faa steder, og om man skulde dømme efter de forskjellige udtalelser var en god halvpart af befolkningen jinte paa en. Alligevel blev jeg rent forgiftet af al den kaffe jeg endelig maatte drikke. Kaffe næsten paa hvert eneste sted. Det nyttede ikke at fortælle, jeg hadde faat kaffe hos naboen, thi det virkede heller som bevis for at da burde jeg ikke forsvaa kaffe hos dem heller. Da de fleste syntes tage det ilde op om man trodsigt negtede, blev det med at drikke en kof til. Slig gif det optil en 20 gange om dagen. Den næste vaar vilde de ha mig til at være assessor igjen. Jeg undsaa mig derfor, da jeg trodde det

skulde være bare nogle saa der vilde stemme for mig da, men det blev forjkkret jeg hadde den allerbedste udsigt til at saa embedet igjen ifald jeg vilde modtage det. Det blev endog for-
talt mig, jeg hadde gjort det meget bra aaret før. Det var vist ingen anden der forsøgte at blive valgt dengang. Salsald' saa blev jeg gjenvalgt. Dette aar fik jeg en hel del uorganiserede towns at gaa over ogsaa. Dette blev jeg udkaaret til af county-raadet for Kittson county uden at jeg vidste derom før jeg kom derned efter mine jager. Den sommer fik jeg næsten stadiet arbejde de to maanedes takseringen foregik. Et af disse aar, engang jeg var i county auditorens kontor, spurgte jeg ham om han ikke vilde jeg skulde underskrive en kvittering for bogen. Denne kvitteringsform findes i sidste parten af bogen. Til dette svarede han: „Du vil vel for pokkeren ikke stjæle den?“ Siden har jeg selv udleveret mere end 400 slige bøger, men har altid erindret gamle Jadis's udtryk og aldrig taget nogen kvittering for dem. Ingen er blevet borte heller.

Et af disse aar hadde jeg en seig tur naar jeg var ned til Galloek efter jagerne. Det faldt sig saa at turen maatte gøres straks efter sneen var gaat af marken. Vand stod det overalt. Den første dag gik jeg tilfods hjemmefra og til Belan. Saa der over natten. Den nat var det ganske koldt saa is frøs paa vandet. Ifra Belan til Bronson — en strækning paa omtrent 8 mil — var det vand hele veien. Det var ogsaa meget stien efter dene vejstrækning, saa jeg klarede det mest med at hoppe isra den ene sten til den anden. Iblandt maatte jeg dog itige horte paa isen og ved at gjøre mig rigtig let bar isen oppe paa et steg men naar jeg maatte ta to steg paa isen bar det igjennem. Jeg klarede det saa jeg blev ikke meget vaad. Det var meget trættende at gaa slig saa jeg var ganske træt naar jeg kom over dette ulænde. Efter at ha hvilet lidt paa det tørre land ved Bronson gik jeg videre og kom til Galloek tidligt nok

til at saa ordnet med det jeg skulde gaa efter. Gik saa tilbage igjen samme aften og kom til Bronson paa morgensiden næste dag. Der gik jeg ind i et øde hus, spiste noget af min mælk og lagde mig ned for hvile lidt. Det hadde været en kold nat igjen og jeg agtede at komme over denne vandstrækning til Belan igjen før isen tinede op. Istedet for at hvile lidt hadde jeg sovnet og vaagnede ikke før klokken to paa eftermiddagen. Ugrerlig over uheldet satte jeg affted og vadede i vandet til Belan. Derfra op til Skunk Creek den aften og var der til næste morgen.

Dengang var det ingen bro over Skunk Creek og vandet var da saa dybt der hvor veien laa, at det var umuligt at komme over. Jeg hadde bestemt mig til at vade over oppe paa lavlandet, men dette fik jeg ikke lov til af Johnson der dengang bodde der. Han vilde føre mig over med sine okser. Jeg syntes det var leit at bry ham da jeg ikke hadde penger til at betale ham derfor. Naar han forstod dette blev han endda ivrigere for at føre mig. Vi satte saa affted og kom ud der hvor vandet var næsten det dybeste, men der var frosten gaat ud af marken saa hans okser sank ned. Han fik dem svinget noget tilside og kom løs og vilde taget mig med tilbage. Det kunde jeg dog ikke og steg ndi vandet der hvor vi stod. Vandet der gik til ovenunder armene. Mine papirer holdt jeg paa hovedet. Før jeg kom iland blev det lidt dybere, men ikke værre end jeg kunde klare det. Naar jeg begyndte at gaa frøs mine klæder saa jeg var meget bange jeg endda ikke skulde komme hjem og begyndte saa at gaa det forreste jeg orkede, og klarede det saa klæderne bare blev saa halvstive. Naar jeg kom hjem var mine bukser næsten affkaaret ved knæerne. Dette var en pen tur at gjøre for ingenting andet end æren (?) ved at være embedsmand. — Jeg var vant til at slide ondt dengang og erindrer

ikke at ha lidt nogen meen deraf, undtagen dette skulde være aarsag til lidt gigt nu.

En af disse femre var Halvor Skagen, Oluf Effen og jeg i følge til Hallock med vore „assessment“ bøger. Dette var sidst i juni og meget varmt. Skagen var tyk og fed og klagede uanfelig over at vi gik for fort. Etsteds imellem Bronson og Hallock blev vi saa tørste og gik frem paa en gaard hvor konen mødte os ude i gaarden. Skagen fik det irabelst med at se sig rundt i gaarden og opdagede baade det ene og det andet som han roste. I velvalgt hallingdialekt fortalte han derom til os. Naar han var færdig spurgte han om vi kunde faa noget vand, men istedet fik vi god, jød melk til drikke. Dette var dog en meget morsom tur, da begge mine følgefamerater var muntre føre og spøgte over alt vi kom til.

* * *

Før en tyve aar siden eller saa var det en stor flom her. De fleste paaftaar det var aaret 1896. Selv lagde jeg ikke merke til aarstallet, saa jeg er ikke sikker. Fars gaard ligger noget høit og dog var det vand lige op i gaardsrummet saa det stod imellem husene. I nord og øst deraf var det bare vand saalangt man kunde se. Sønderfor blev det ogsaa tilslut saa dybt at vi maatte bruge baad naar vi skulde paa den kant. Kun nogle faa firkantede ruder paa mit land var tørst og der min itue stod var det saa lavt at vandet gik ind paa gulvet og stod op til vedrummet i min ovn. Naar jeg var derborte rodde vi baaden ind i døren og badede rundt paa gulvet. Strafs ude ifra stuen havde vi slaat høi om sommeren før og havde ogsaa noget høi staaende der, men nu satte vi ud fiskegarn der i omtrent fire fod dybt vand og fik nogle rigtig pene „suckers“. Naar vi var bort til Rofs efter vor post og slikt brugte vi at ro paa husets tram og binde baaden i de stolper der var opslatte for at binde heftene i. Dette „store“ var bygget adskillig op

fra marken og dog var det engang mindst en tomme vand over gulvet. Roseauelven pleier være omtrent et hundrede fod eller slikt bred, men denne gang var den mindst en hel mil bred. Det randt hundreder gange mere vand udenom elveløbet end det gjorde i det. Det paaftaes at nogen rodde bent imellem Roseau og Rofs en dag mens elven var paa det høieste. En søndag rodde vi i baad fra fars gaard og bort til Veifon. Bjødfeldhyngerne var gjerne landingssteder. En baadladning folk reiste ifra Roseau efter elven og skulde til Rofs. Da de kom under Danielson broen vælte baaden i den haarde strøm. Alle kom iland men endel havde nær paa omkommet.

Vi havde en liden, meget uftø baad den gang og det var mere end en gang jeg for udaf den og tilvands. Den var næsten saa uftø som en indianer-canoe. Engang mens vandet var omtrent paa det høieste maatte jeg til Roseau efter mel. Min søster Oline skulde være med. Vi steg op i vor lille baad lige ved fjøsvæggen hjemme hos far og stebuede bent øst. Da det var lidt medvind kom vi paa, at det vilde være lettere at ro om vi holdt oppe noget som seil, og fik til et saadant ud af et lagen. Dette skulde Oline holde oppe. Naar vi kom ud paa Østenfon landet begyndte det at blive meget mere vind, saa baaden gik rent for fort. Den ordentlig skjød frem. Vi var ogsaa alt i et i toppen paa et aspeholt saa jeg var meget bange vi skulde vælte baaden, men turde ikke ta ned seilet af frygt for baaden skulde kastes med siden til vinden og kantre. Oline sad og lo og syntes det var moro, men jeg var meget ræd over hvorledes det skulde gaa. Jeg styrede dog baaden ret for vinden saa bent som det gik an. Ude ved Walbergs gaardene strøg vi forbi flere gjærder der delvis flød i vandet. Husene der stod i vand til langt op paa væggene. Da vi kom i nærheden nord for Rofs begyndte det at bli grundt vand, saa vi iblandt saa hunden, og derefter var det bare moro. Vi strøg forbi strafs

nordenfor husene hos Gilbert Pederson og kom ind til Rojeau-elven ved Peder Boe. Der maatte vi dra vor baad over et lidet stykke bar mark. Derfra rodde vi elven opover til byen, fik kjøbt det vi skulde ha og reiste saa tilbage næsten samme vei. Tilbage hadde vi modvind saa det tog en lang tid at ro hjem. Et sted saa vi en ko oppe paa en gjødseldyngge og bare omtrent det halve af stuen over vandet. Det syntes for os som om der var folk der bodde der endda. Næsten alle der bodde paa lavlandet dengang maatte flytte ud, og for mange forvoldte vandet adskillig tab.

Igjennem Nuni maaned gif vandet ned igjen, men det gif meget sagte der rundt vi bodde. Eftersom vandet drog sig tilbage lagdes det igjen et grønt slim med afslags strandref indblandet. Dette slim tørkede i toppen paa græsset saa det formede næsten etflags tag over marken. Efter denne flom blev det bare vidjer paa mit land, der hvor vi hadde havt de bedste flaatestykker før.

Dette aar maatte vi slaa vort høi paa mark der hadde været oversvømmet om vaaren og hvorpaa dette slim hadde tørket. Fra den tid syntes det som om vere kreaturer ikke vilde trives, thi vi begyndte at miste dem igjennem de næste to aar. Næsten hele denne tid var det en eller flere af dem syge, saa de efter en uges forløb, eller saa, døde. Vi mistede alle vi hadde alet til den tid, ialt 52 stykker. Dette var et tab som vi nok aldrig gjenvandt, da prijerne paa kreaturer i de kommende aar begyndte at bli meget bedre. Vi hadde ogsaa strævet meget med at saa bygget den nedre halvdel af et stort fjøs, men naar vore kreaturer døde derinde tabte vi modet til at fuldføre det. Dette fjøs var bygget bare af haandteljede materialer og var meget godt opført saalangt det rak. Nu er alt nedrevet og ødelagt. Naar jeg nu ser paa den tomme tomt og erindrer alt det tabte, tunge arbeide, er det ofte med et ufrivilligt suk jeg vender mig derfra.

Erindringer om billedhugger D. S. Fladager.

Det var gladeligt at læse i „Samband“ No. 86, at min fjære onkel, billedhugger D. S. Fladager, var endnu ikke glemt. Og jeg takker hr. D. S. Johnson og D. K. Ødegaard for deres indlæg i bladet. Da jeg ser at nogle ønsker mer oplysning om ham, vil jeg prøve at skrive op nogle erindringer fra mit ophold i Kristiania, for jeg var da meget i sammen med onkel Fladager og hans vener. Han begyndte som træsfjærer hos De Coniek i Kristiania og forblev hos ham i to aar. Da han hadde anlæg for noget mere, saa blev hans første arbeide at kopiere en gjed i bukshom, dette arbeide lykkedes saa vel, at det blev sendt til kunstdommer Prof. Welhaven og rosende omtalt.

Saa reiste han til Kjøbenhavn, Danmark, og forblev i billedhugger Bisfens atelier i 6 aar. Han udførte en statue af Christian den fjerde, en af Tordenstjold, en af Snorre Stulasson, ligeledes en buste af Prof. W. A. Munch, som den store engelske billedhugger Gibson rosende omtalte; en buste af statsraad Vogt, som omtales som noget af hans bedste arbeide; en af stiftsrøvst Jensen. En døbefont for Vor Frelsers kirke i Kristiania, en staaende engle-figur, der udmerker sig ved en stille, ædel skjønhed, og en døbefont for Skiens kirke. Den store statue af Theseus, der betragter sin fars sverd, er billedet af en skjøn, ædel yngling og er plaaseret i billedgalleriet i Kristiania. Den unge David skulde være et af hans ypperligste arbeider. Ogsaa er der en gjæterpige. Alt dette i mariner.

Mens han opholdt sig i Kjøbenhavn gjennemgif han akademiet og vandt den store og lille sølvmedalje. Han var flink i sprog og talte tykk, engelsk, fransk og italiensk. Fladager var meget afholdt af alle som kom i berøring med ham. Under sit ophold i Kjøbenhavn blev han inviteret af en statsraad og

*reestine
1915*

statsraadinde til at spise middag ved deres eget bord i to aar. De var meget interesseret i hans arbejde. Han opholdt sig i Italien i flere aar, hvor han udførte mange af sine store statuer, men var dog hjemme paa besøg flere gange.

Da min broder Syver og Maria, født Dahle, holdt bryllup i nordre Mardal kom onkel Gladager lige fra Kjøbenhavn for at overvære brylluppet. Med ham fulgte ogsaa hans ven baron Cirking Gaandfeldt. De fik jo godt selskab, da presten og sorensfriver Engelchion og fuldmægtig Mal, overretssagsfører Torvald Engelchion, frøken Hoffgaard, frøken Meineck og flere var inviteret til brylluppet. Baronen likte sig saa godt paa landet at han blev hos os hele sommeren. Han var kunstmaler og malte billeder af brud og brudgom, som han vilde tage med sig til det kjære Kjøbenhavn, som han sagde. Onkel Gladager kom ogsaa hjem til Balders til min moders begravelse, nemlig hans søster Randi Gladager Belgum.

Da min broder O. L. Belgum ogsaa opholdt sig i Kristiania, nemlig som bogholder hos grosserer S. Jensen Berg, saa fik vi ofte anledning til at være med i alle disse fester for Gladager. Engang han rejste hjem til Balders var der en hel flok digtere og kunstnere som gjorde ham æresfølge til Gjøvik. Vi rejste da med jernbane til Eidsvold, spiste middag i hotellet, tog paa dampbaaden „Skibladner“ over Mjøsen. Kaffe og kager blev bragt paa dækket om eftermiddag. Vi kom til bruggen ved Lillehammer om aftenen, førte op til Ormruds hotel, stanjede der om natten. Næste morgen rejste vi med fuldpakkede kurve op til Sunner Fossen i Gudbrandsdalen og spiste frokost paa det deilige grønsøer nedenfor fossen. Da vi kom tilbage til hotellet, stod middagsbordet dækket med udjøgne retter, deriblandt den deilige hummerørret som var fanget under fossen, multer og bringebær og store mugger af fløde. Alt smagte godt efter vor deilige fjøretur. Vi besøgte amtsskolen,

88 /

Missing

589-606

sfing
relse
heim,
jerer
dahl.
argo.
byg-
beste
onet,
paa
lasje
jerer
D.

Sumi
for-
Em-
van-
erer,

den
bor-
unge
dag.
olde
for-
etær

og
En
lig-
ning

foræret laget fra vossinger hjemme. Den ærbærdige vossing Knud Henderson (Lønne) holdt avsløringstalen. Til bestyrelse valgtes dommer A. Grindeland, formand; T. L. Ringheim, viceformand; Arthur Markre, sekretær; D. N. Styve, kasserer og direktører Prof. L. Regue, D. D. Skutle, D. E. Opdahl.

Nunedalslaget møtte den 16de og 17de, likeledes i Fargo. Dette lag avsløret ogsaa en fane, der var en gave fra sambygdingen i Nunedal. Der er en beretning herom i sidste hefte av Samband. Lagets første aarbof blev uddelt under stevnet, og er et meget værdifuldt verk, som i alle stykker staar paa høide med det bedste hittil utgit av andre lag i denne klasse litteratur. Formand Strøm, sekretær Enestvedt og kasserer Risteigen blev alle gjenvalgt. Til viceformand blev Ole D. Groven valgt.

Selbulaget hadde i Windom, Minn., 16de og 17de Juni et stort og vellykket stevne, med sedvanlig avveksling av forretning, samvær, og banket. Ny konstitution blev vedtat. Embedsmænd valgtes er, N. D. Scrum, formand, Christ Swanson viceformand, D. S. Uglem sekretær, T. S. Evjen kasserer, samt 3 direktører og 7 vicepræsidenter.

Banda (Wisconsin) **Teleslag** møtte i Ellsworth, Wis., den 17de og 18de. Det begyndte med velkomittale av byens borgmester, og der fortsattes med taler av formanden og mange andre. Glanspunktet var en konsert om aftenen den første dag. Et lag for norske bondespillemenn blev dannet, for at holde „kapleiker“ i felespil. D. G. Rimey blev gjenvalgt til formand. Til viceformand valgtes Past. Urberg, og til sekretær L. S. Place.

Solunglagets stevne begyndte den 18de i Fergus Falls og fortsatte indtil den 20de. Stevnet var særdeles heldig. En komite er nedsat for at fortsatte underhandling med en lignende komite fra Østerdølslaget om mulig sammenslutning

mellem de to lag. Der var banket, fjøreture, utflugter og taler. Formand Østmo, sekretær Berg og kassierer Grifsson blev gjenvalgt. Til viceformand valgtes D. Lundebo. Næste aar møter laget i Grand Forks.

Sertesdalslaget hadde et talrikt stevne i Grand Forks den 18de og 19de Juni, og tiltrods for regnveir den første dag underholdt man sig meget hyggelig med samkvem, taler sang, musikk, forevisning av nationaldansje osv. Laget antok en „Selsing til de andre bygdelag“, som blev sendt til andre stevner. Formand Bjørnaraa og kassierer Arne Grundesen blev gjenvalgt. Til sekretær valgtes Grunde Grundesen, samt valgtes flere vicepresidenter og direktører.

Hadelandslaget hadde et tredages stevne i Fargo 22de til 24de Juni. Fremmet var særdeles godt og der var fuldtop av underholdning med taler, musikk, banket og frit samkvem. Rapport blev indgit om mindegaven og det blev besluttet at fortsætte med indsamlingen. Forslag til deling av laget i distriktslag blev utfat til senere behandling. Formand Walby blev gjenvalgt. Valg paa de andre embedsmænd hadde det utfald at Chris. G. Olimb blev viceformand, Hans E. Rhen kassierer, og Erling Jacobson sekretær, samt flere trusteeer. Næste møte blev henlagt til Montevideo, Minn.

Hallinglagets niende aarsstevne fandt sted i Detroit, Minn. 22de til 24de Juni. Trods en del regn under møtet blev i sin helhet det avvekslende program utført. Banketten var talrik besøkt. Avsløringen av den fra Hallingdal overfendte fane var det mest interessante led i møtets begivenheter, og baade den store fane og det sterke, utflaarne skrin til dens opbevaring, blev meget beundret av forsamlingen. Valg av embedsmænd hadde følgende resultat: E. D. Olstad, formand; Arne D. Holm, viceformand; T. V. Quarve, sekretær, gjenvalgt; Ellen Ellenfon, kassierer; E. E. Grafswick, finanssekretær.

Komiteer blev paalagt at ha oppsyn med „Hallingens“ utgivelse og at bringe ind utkast til en god og grei grundlov. Grand Forks blev utfat til næste aars møtested.

Nordlandslaget møtte i Fargo 23de til 25de Juni. Me love for laget blev antat. Under dags aften var der banket i Hotel Waldorf. Forresten var tiden vel fylt alle dage med avveksling av forretninger, taler, musikk og anden underholdning. Som særlig maal at arbeide for gjennom aaret satte laget sig at samle midler til avhjælpelse av tuberkulose i Tromsø stift. Minneavolis blev næste stevnes møtested. Formand Moret samt kassierer Tobiasen blev gjenvalgt. Som sekretær avløser Otto Kellermoe Johan Gregor, som efter lang tjenestetid frabad sig gjenvalg. Laget har tre viceformænd, S. A. Lindjeth, Pastor Munsvold og S. S. Almlie. Pastor Murwang er laget's finanssekretær.

Nomdalslaget 23de og 25de Juni i Fargo. Dette var et av de heldigste stevner, især naar man husker paa at laget er forholdsvis ungt. En aarbof skal utgives næste aar om mulig. Banketten var vellykket, og der var helt igjennem stevnet god underholdning. Fergus Falls blev valgt til sted for næste aarsmøte. Samtlige medlemmer av bestyrelsen blev gjenvalgt, nemlig formand, Pastor Tanner; viceformand, John Wold; sekretær, Ben Vorjon og kassierer, M. Klungnes.

Sognslaget møtte i Glenwood, Minn., 23de til 25de Juni med særdeles stort fremmøte, og det berettes at tiden var vel oppfylt av underholdning med møter, taler, utflugter, musikk og især var der den store banket den anden dags aften. En fane overfendt fra Sogns ungdomslag blev avsløret og mottatt. Styret bestaar av formand, E. R. Hopperstad; viceformand, Prof. S. F. Grose; sekretær, D. E. Williamson; korrespondende sekretær, John Sjellum, samt en direktion paa flere medlemmer. Prof. Blom er sagasriver.

Stavangerlagets stævne i Willmar, Minn., den 23de og 25de Juni skildres som deilig og stort med utmerket program. Der var et langt ekstratog, som bragte en stor del av gjeisterne, og gjennem gaterne drog man i en imponerende processjon. Saavidt vites staar den gamle bestyrelse, med Pastor Eastvold og Berthel L. Vellefjon i spidsen. Stavangerlaget skal ogsaa holde et andet stævne iaar, nemlig i Eagle Grove, Iowa, 8de og 9de september.

Wjssenslaget møtte i Fargo 24de og 25de Juni, og hadde et særdeles stort og heldig stævne, hvorom der andekstedes foreligger referat fra formand Dr. Opsal.

Nordfjordlaget holdt sit møte i Benson, Minn., 24de til 26de Juni, og det kaldes i beretningerne „det bedste i alle maater som laget har hat.“ Det blev besluttet at fortsette med mindegaveindsamlingen indtil \$10,000 er samlet. Tiden var opfyldt av underholdning med forretningsmøter, taler, festprogram, friluftsfest, med musikk, banket, osv. Bestyrelsen er Elias Rachie, formand; N. L. Morek, viceformand; Dr. Carl D. Kolfeth, sekretær, N. D. Gimnesiad, kassierer. Der er flere direktører.

Sigdalslaget holdt sit store og vellykkede møte i Fargo 24de og 25de Juni. Der var en overflod av god musikk og veltalenhet. Lagets processjon gjennem byens gater med sit eget musikkorps i spidsen tiltraf sig megen velfortjent opmerksomhet. En fane forekaffet ved indsamling i Sigdal, Eggedal og Krødsherred blev overrakt laget og paa dets vegne mottatt med en taffetale av formand Braateli. Styret indbefatter formand Braateli; sekretær, R. C. Kopseng; kassierer, Ed. Mobraaten, samt 3 viceformænd. Møtet uttalte sig for Fargo som sted for næste aars stævne.

Søndmørslaget hadde godt fremmøte paa sit stævne i Fargo den 24de og 25de Juni. Forretningsmøter, program og ban-

ket løp meget heldig av. Det blev besluttet at utgi en aarbof og en komite har i opdrag at forestaa dette foretagende. Næste møte blir avholdt i Mayville, N. D., og et ekstramøte for Minneapolisfolk som er interesseret i lagets formaal og virke ventes at bli faat istand under statsutstillingen i September. Embedsmænd er: Jøer Brudevold, formand; Ole Ross, viceformand; M. Sjøholt, sekretær og kassierer.

Teleslaget møtte i Montevideo, Minn., 24de og 25de Juli med en stor skare deltagere. Tiden var vel fylt med processjon, møter, festprogrammer og en „fele-kapleik“. Laget besluttet at reise en Vinjestøtte til hundredaarsdagen 1918, en avspjning av den stotte som skal reises i Skien. Bestyrelsen som blev valgt indbefatter formand Trovaten; viceformand, Pastor C. K. Solberg; sekretær-kassierer, Rønning og Jagastri-
ver Ostlie.

Totningslaget hadde i Fargo den 24de og 25de Juni et av sine bedste stævner. Som almindelig, veksledes der med foretning og underholdning med taler og musikk. Om aftenen den 25de var banket, med paafølgende program, avslutningsakten. Næste møte gaar til Canton, S. D. En aarbof skal utgives næste aar. Den gamle bestyrelse staar fremdeles.

Hurdalslaget, Clermont, Iowa, 25--27de Juni, hadde et stævne som beskrives som en avgjort sukses. Der var foredrag, sang, selskapselig passiar, osv. Dannelsen av et Romerikelag med Hurdalslaget som et led, blev diskutert og en komite blev nedsat for at undersøke hvorvidt der maatte være interesse for en slik bevægelse. Ingen forandring i bestyrelsen nævnes i beretningerne.

Tinnslaget holdt stævne i Lake Madison, S. D., 25de Juni. Det blev besluttet at gaa ivei med indsamling av \$3,000 til et gamlehjem for Tinn, Govind og Gran, og en indsamlingskomite blev utnevnt. Laget besluttet at møte igjen om to

aar sammen med Telelaget, men at ha sin egen bestyrelse og kasse. Bestyrelsen er Gunder Ødegaard, formand; Lars Stenjon, sekretær; John Raale, kassierer

Østerdalslagets stævne i Fargo fandt sted 26de og 27de Juni, og betegnes med rette som „en meget vellykket og fornøielig affære.“ Det før begyndte forløb paa forening mellem Østerdalslaget og Solunglaget skal fortsættes. Lørdags aften, 26de, havde laget sin aarlige banket med paafølgende program. Søndag gif østerdølterne sammen med trønderne til fælles gudstjeneste i byens auditorium; og efter middagen havde de to folk fælles utflugt til Oak Grove Park. Den gamle bestyrelse hadde gjert regning paa at avløses av en ny, men laget gjenvalgte alle til at bli staaende i sine stillinger.

Trønderlaget møtte ogsaa i Fargo 26de og 27de Juni, og stævnet var, som disse folk har vænnet sig til at vente, et særdeles storartet møte. Det blev besluttet at oprette et arkiv for trønderne og Prof. Nistad valgtes til at skrive trøndernes saga i Amerika. Den gamle bestyrelse blev gjenvalgt, med eftertryk kan man si, thi baade formand og sekretær frabad sig baade æren og ansvaret; men blev enstemmig paalagt at bli staaende i sine embeder. Som allerede nævnt hadde trønderne fælles lemmekomst og fælles picnic med østerdølterne om søndagen. Næste aar skal laget møte i Willmar.

Gudbrandsdalslaget avsluttet rækken av Fargostevnerne med sit aarsmøte, der blev holdt der den 29de og 30te. Dette lag er saa vel organiseret og styret at det godt kan sættes i aller første række, om ikke allerførst, blandt lagene som et mønster og fuldkommen type av et bygdelag. Stævnet var da ogsaa i alle stykker vellykket. Det bør ogsaa saa være; ti dets staute formand, Pastor Thorkveen, naa henregnes blandt pionererne i bygdelagsbevegelsen, idet han deltok, som gjest, i det første bygdefolkstevne av alle, nemlig Valdresstevnet i

Minneapolis i 1890. Det anlaaes at gudbrandsdølterne hadde det største fremmøte av de lag som kom til Fargo. Der var travelt med møter, programmer, baade i auditorium og i parken. Den første dags aften bespistes den store forsamling i auditorium, hvorefter der kom taler og sang. Formand Thorkveen blev gjenvalgt, likeledes viceformand Beribend Johnson. Til korresponderende sekretær valgtes Simon Johnson og til protokolfører Samuel Jackson.

Nordjordlandslaget holdt sit aarlige stævne i Canton, S. D., den 30te Juni og 1ste Juli. Det begyndte med processjon til Chautaugua auditorium; derpaa møte med taler og foredrag, og siden fjøreture, konsert osv. Besluttet at folk fra de forskjellige kommuner samler gave hver til sin hjembygd. Alt i alt holdt dette unge lag et meget godt stævne. Bestyrelsen indbefatter formand Pastor Nylling, sekretær Pastor O. N. Sletten, kassierer Høhle samt Chr. S. Gildahl, L. Eidsnes og N. Cleveland.

Søndfjordlagets stævne i St. James, Minn., 30te Juni og 1ste Juli har sin fuldigere beretning ved sekretær Prof. Nydahl andetsteds i Samband.

Søndfjordlaget.

Søndfjordingerne hadde et særdeles vellykket stævne i St. James, Minn., den 30te Juni og 1ste Juli. Fremmøtet var over al forventning og stemningen god. Arrangementskomiteen med Gabriel Eiken i spidsen hadde gjort sine saker utmerket, saa alt var vel forberedt.

Man møtte paa courthussalen onsdag formiddag, hvor borgermester N. L. Lobben ønsket laget velkommen til St. James. Hr. N. Lindelic, den midlertidige formand, svarte paa lagets begne. Formanden, pastor S. Folkestad, var endnu ikke

kommen tilbake fra sin tur til Norge. Men han hadde indsendt til stevnet en vakker skrivelse, hvori han berettet om overræfelsen av mindegaven til ungdomsskolen i Førde, Søndfjord. Han anbefalte at lagets neste mindegave til hjembygden skulde gaa til et gamlehjem for Søndfjord.

Sagaskriveren, hr. Olav Redal, sendte ogsaa en stemningsfull skrivelse til møtet, hvori han gjorde rede for sit arbeide som lagets sagaskriver. Tre aarlige hefter er allerede utkommet med værdifulde oplysninger om søndfjordinger i Amerika. Hans plan er at samle stoff til et større verk, „Søndfjordingernes historie i Amerika“, hvis første bind tænkes færdig om to aar.

Et Infønskningsstelegram fra Gudbrandsdølslaget, indsendt av dette lags formand, Pastor L. P. Thorvveen, blev læst og mottoges med stor begeistring.

Onsdag eftermiddag blev et overmaate vakker program under ledelse av musikk lærerinde Gertrude Engebo de Rochlenge utført. Selv sang hun flere nationalsange, hvorav nogen var skrevne av hende selv. Hun hadde ogsaa komponeret musikken til dem -- alt sammen utført med virkelig kunst. Desuten hød programmet, paa flere piano- og fiellinumre, samt deklamationer, oplæsninger og foredrag.

Om aftenen møtte man i Den forenede kirkes basement til en selskabelig underholdning, hvor man blev bebertet med norsk mat og hvor der ogsaa blev leveret et utmerket musikalisk og litterært program. Korte taler blev holdt av Hr. Gabr. A. Lindelie, F. L. Rydahl, Pastor M. K. Hartman, redaktør Curtis, borgermester Lobben, Hr. A. Strand, fjoibmand Sønnesyn, Hr. T. Sellevold, Hr. T. Sellevik og Gertrude Engebo de Rochlenge.

En kollekt paa omkring 22 dollars blev optat til anskaffel-

se av en rullestol for en søndfjording der ligger syk paa et hospital i Manfato.

Red forretningsmøtet næste dag blev den gamle bestyrelse gjenvalgt, nemlig Pastor S. Folkestad, formand; Prof. F. L. Rydahl, sekretær; G. Eiken, A. Spidale og Ed. Jndrehus, bestyrelsesmedlemmer. Hr. Olav Redal blev gjenvalgt for tre aar som sagaskriver.

Medlemmer av prestegjældraadet: Hr. L. Nilssen, Sawkins, Wis. for Jølster; Pastor F. L. Redal, Souris, N. Dak. for Førde; Hr. C. O. Patalden, Windom, Minn. for Rinn; Hr. Pastor Chr. Ntrehus, Wildrose, N. Dak. for Bremanger; Hr. Gabr. Eiken, St. James, Minn. for Ytre Solmedal; Pastor N. Hjelmeland, Fertile, Minn. for Indre Solmedal; Hr. Ole Madjen, Mononone, Wis. for Askevold.

Wdm. Gertrude Engebo de Rochlenge blev optat som æresmedlem av Søndfjordlaget.

Det blev besluttet at sette igang en indsamling til et gamlehjem i Søndfjord. Lagets midlertidige formand, Hr. A. Lindelie, blev valgt til at lede indsamlingen; medlemmerne av prestegjældsraadet danner sammen med ham indsamlingskomite.

Det blev ogsaa besluttet at tilhente forslaget om at oprette en fællesorganisation inden bygdelagene, og Prof. F. L. Rydahl blev valgt til at repræsentere Søndfjordlaget i bygdelagenes fællesraad.

„Samband,, blev antat som lagets organ, og sagaskriveren sammen med sekretæren blev valgte som korrespondenter til dette blad.

Lagets næste aarlige stevne holdes i eller i nærheten av Madison, Wis., hvis det kan arrangeres.

Forretningsmændene i St. James tok lagets medlemmer paa en automobiltur til Long Lake, hvor man tilbragte nogen timer ute i det fri.

Stevnet i St. James vil mindes med glæde av alle som tok del.

Hermed en venlig hilsen fra laget til jøndfjordinger hvor de findes.
S. L. Nydahl.

Njøsenlagets aarsmøde i Fargø.

For laget's embedsmænd er det jo altid en stor lettelse, naar aarsmødet er overstaaet, og alting løbet heldig af, særskilt naar man har faaet gjenvalg og er sikret stadigt arbeide nok et aar uden noget nedslag i lønnen.

Mødet i Fargø gif nu ogsaa over al forventning godt, der var saa stort fremmøde, at det lokale, som var os anvist blev altfor lidet. Der kom de fra dette nye Normandie, som prof. Halland noksaa træffende betegner vort norske Nordvesten, i flok og følge og meldte sig ind i laget i en ustandselig strøm; sekretæren skrev saa spæden haglede. „Det var et giilt møte“, sagde han, da vi var komne tilbage til hotellet efter den første dags møder, „men et slikt et jiau,“ sagde han, idet han slengte kraven vaad som en vassfille, af sig, og sik en ren en paa, den fjerde for den dagen.

Det var et i mange henseender ganske merkeligt møde. Jeg har aldrig før seet ved noget møde, hvor saa mange hundrede var tilstede en sliq stilling i forsamlingen, og en sliq interesseret opmerksomhed lagt for dagen ved forhandlingerne, folk kom der og var med helt fra begyndelsen og lige til hvert møde var slut, og tog almindelig del i diskussionen, paa samme tid, som der aldrig opstod nogen heftig eller hidsig debat, det var bare saglige indlæg, om hvad som vilde tjene til laget's bedste.

Saa var der ogsaa ved dette møde mange forespørgsler fra tilstedeværende om venner eller kjendte var der. Jeg husker specielt blandt mange andre en mand, som gjorde forespørgsel

efter to slegtninge som ingen af familien hadde hørt fra paa 37 aar, om nogen vidste hvor de boede, eller om de idetheletaget endnu var ilive. En ældre dame, som var tilstede, var ijtand til at give vedkommende fuldstændig oplysning om begge to.

Her er jeg inde paa noget, som vi ved fremtidige møder skal lægge mere vind paa, ved forespørgsler at give folk bedre anledning til at træffe slegt og venner eller kjendte sambygdinger, om de er tilstede. Ved næste aarsmøde skal vi bruge lidt mere tid til at træffe hverandre og hilse paa venner og kjendte, og blive bedre kjendte med hverandre alle sammen, samt have lidt mere tid til hyggeligt prat, „færdende frænde, Guds fred og god dag, hvad sogn er du fra, og hvor bor du paa lag?“ Sliq kan blive til stor hygge for alle medlemmer.

Vor store aarlige sera holdtes, som sædvanlig, om kvelden den 24de Juni. S. byens Armory var der dækket fem lange borde hele længden af det store lokale, og alle plads var optagne. Der faldt mangt et vittigt ord og mangt et sandheds ord den kveld, som sent vil glemmes. God musik manglet der heller ikke, og folk lod sig baade aandelige og materielle retter smage. Denne store aarlige sera er jo glanspunktet i vor sammenkomst, og de fleste lægger jo sine planer sliq, at de kan være med paa mødets første dag og jaaledes saa anledning til at være med ved denne store fest.

At laget's aarbog ilog godt an hos medlemmerne var der mange beviser for paa mødet, og det var et almindeligt udtalt ønske, at den næste aarbog maatte blive adskillig større. Saa er det da komiteens hensigt at udgive en bog næste gang paa omtrent 160 eller 180 sider.

Noget egentlig referat fra vort møde er det ikke min agt at levere her, det er heller ikke nødvendigt, da sekretæren har havt et godt og megt fuldstændigt referat, som har været indtaget i de fleste norske aviser hertilands, og dette vil senere

blive lagets medlemmer tilstillet i lærtryk. Saa vil jeg blot til slutning faa sige medlemmerne tak for talrigt fremmøde og tak for godt samarbejde.

Med hilsen,

C. L. Dypal,
Njøsenlagets formand.

Ded Wing, Minn. 29de Juli 1915.

Pope county Valdrisstevne.

Et stevne av Pope county, Minn., valdriser ihøjt nedfatte en komite til at fuldbyrde organisationen av et lokallag og utarbeide love og ha tilsyn med næste møte. Dette traadte sammen den 7de Juni sidstleden i Glenwood og blev et særdeles heldigt stevne. Formiddagen anvendtes til registrering og informelt samkvem. Om eftermiddagen samledes i den store pavillon ved Lake Minnevaska henved 500 valdriser fra alle dele av Pope county. Under Iver Sippes ledelse leveredes først et program av musjik og korte taler av Glenwoods borgermester Mr. Thacker, pastorerne M. J. Lee og W. A. Benson, superintendent J. B. Hagen, J. D. Grove og M. A. Beblen. Derpaa under forretningsmøtet antoges den av komiteen fremlagde forfatning og følgende styre blev valgt: Formand, George Gilbertsen; viceformand, Iver J. Sippe, sekretær, Ole S. Dypheim; kasserer, J. D. Grove, korresponderende sekretær, L. S. Belgum.

Om aftenen besjiftes omtrent 500 gæster ved banketten i City Hall, hvor norske retter i overflod serveredes, under ledelsen av den meget dygtige komite, Mrs. E. J. Dahley, Mrs. D. G. Gandrud og Mrs. George Syverjon, samt en liten hær av andre damer.

Efter gæstebøet var der, med en otte til ni hundrede personer i pavillonen et meget rikholdigt program under J. D. Gro-

ves ledelse, med sang og musjik av Glenwood Band, Cornie Wolan, Prof. Sorflaten og andre, samt taler av Pastor G. G. Beito, Pastor G. P. Nusan, Hon. Amute Amuteson, og M. A. Beblen, oplæsning av Mrs. Sorflaten, skrøner ved L. D. Dfsthun osv. Mr. Landmark spilte paa felen de gamle, kjendte laater og tilslut opviftes baade halling og springdans for den interesserede forsamling.

Den godkjendte forfatning følger:

Forfatning for Pope county, Minnesota, Valdrislag.

1. Dette lags navn skal være „Pope county Valdrislag.“
2. Lagets fornemste formaal skal være at afholde en sammenkomst hvert aar inden countiets grænser, for at fornye gammelt venfskab og bekjendtskab saavel som for at stifte nye venfskaber og bekjendtskaber mellem sambygdinger og andre. Det aarlige møde afholdes helst i Juni maaned. Det norske sprog skal altid bruges under møderne.
3. Lagets styre skal bestaa af fem medlemmer, som hvert aar vælges ved afflamation. Disse fem vælger saa sig imellem en formand, en viceformand, en sekretær, en kasserer, og en korresponderende sekretær. Alle disse har at udføre sine pligter uden godtgjørelse.
4. Formandens og viceformandens pligter skal være de jedvanlige efter landets skik og brug.
5. Sekretærens pligter er at føre protokol over styrets og lagets beslutninger. Den korresponderende sekretær skal udføre den nødvendige brevskrivning.
6. Kassererens pligter er at modtage alle penger som indkommer ved møderne og medlemspengerne fra lagets medlemmer og deraf ifølge samraad med formanden og sekretæren at udrede alle udgifter laget vedrørende, samt ved hvert aarsmøde at fremlægge sit regnskab attesteret af to af lagets medlemmer for dets rigtighed, og saa i tilfælde af nyt valg levere sin kassebeholdning til sin efterfølger.

7. Stemmeberettigede medlemmer er saadanne som vedkjender sig denne forfatning og aarlig erlægger femti cents medlemsafgift samt enten (a) er af fuld eller delvis valdrisbyrd, (b) eller er gift med en valdris, (c) eller er fra hvilket som helst norsk bygdelag og ønsker at være medlem.

8. Til denne forfatning kan der ved majoritetsbejtemelse tilføjes nye paragrafer eller den kan forandres efter lagets ønske og tarv; dog skal paragraf 1 staa uforanderlig.

Nu maa vi skynde os.

Ja, nu har indsamlingen til Valdrisgaven været i virksomhed for flere maaneder. Dog, efter kvitteringslisten at dømme, har det hidtil gaat forholdsvis smaat med indsendinger fra de fleste trakter hvor det forstaaes at lokalindsamlere er i ivrig virksomhed. Nu har vi kun en kort tid igjen at arbejde paa. Saa nu maa vi skynde os om vi skal faa vort arbejde fuldt færdig og faa sendt vor gave til vor kjære hjembygd til den fastsatte bestemte tid.

Ligeledes maa vi huske paa at det trænges at gribe saa dybt ned i lommen som mulig, om vi skal række igjen hallingerne; thi vi erindrer, de samlede en anseelig, pen gave paa \$20,000 og sendte forrige aar som mindegave til sin hjembygd. Og vi valdriser føler, at vi vil være ligejaa liberale som andre bygdefolk. Vi elsker vort fædreland, vor siegt og vort folk, som bor der. Og nu er det denne ene gang vi i flok samler til en saadan mindegave.

Læserne maa undskyldte, at jeg gjør disse bemærkninger nu, da det lider saa langt udi messen. Mange gode indlæg har været inde i Samband og andre blade angaaende denne sag, saa det burde for længe siden være ret forstaaet af alle. Men, som jeg selv er lokalindsamler har jeg havt forskjellige erfaringer i denne virksomhed.

Somme folk tror at de bør helt fritages for at være med, fordi de ikke er saa rig som han Per og han Ola, naboen sin. De synes mene, at de som er velstaaende burde gjøre dette alene. Dette er en gal opfatning. Hensigten med mindegaven til Valdris er den, at gi alle valdriser anledning til at ta del, saa at hele valdrisflegten, hvor de end bor i Amerika, gives anledning til at yde til gaven. Derfor burde hver bidragshver være saa interesseret for sagen, at han opmuntrer sine naboer, hver i sin freds, til at være med. Alle og enhver bør være med uanset enten de er rige eller mindre bemidlede. Alle bør være med alt efter evne og hjertelag. Saaledes bør det være, for at det kan bli en virkelig felle gave. Den, som ikke har raad til at gi \$50 eller \$25 kan gi \$10 eller \$5. Han skal ha lige stor tak og lige stor ære for det, bare han gjør det med lyst og glæde. Gud elsker en glad giver.

Ligeledes maa læseren og giberne undskyldte naar jeg gjør den bemærkning, at jeg synes det hidtil har gaat lidt smaat med indsending fra lokalindsamlerne. Det har vist sin gode gyldige grund deri, at lokalsamlerne, efter hvert som de samler, sætter pengene ind i banken i den by de bor nærmest, til de saa at sige er færdige med arbeidet. Saa at vi haaber nu at det snart vil rulle ind anseelige summer fra alle strøg, og øge summen paa kvitteringslisten til en forbausende grad.

Et indlæg jeg selv havde skrevet i Samband for nogen maaneder tilbage gjorde jeg opmærksom paa at det territorium, som jeg var ansat som lokalsamler i, var meget tyndt befolket med valdriser, saadanne som kunde ventes bidrag fra. Af den grund sagde jeg nemlig, at jeg saa mig nødsaget til ved leilighed at besøge mine nærmeste naboer, der hvor jeg vidste ingen lokalindsamler var ansat. Denne min bemærkning hadde nok Samband misforstaaet dengang, og ja kun at jeg vilde besøge mine nærmeste naboer istedenfor naboer.

Dette løfte har jeg nu tilslut endelig indfriet, idet jeg har gjort en svipetur til saadanne smaabyer som Kenneth, Pipestone, Edgerton, Jasper, Brandon, Beaver Creek, hvilket ogsaa kvitteringslisten vil vise naar kassereren redegjør i bladene. I disse byer var der heller ingen overskud af valdriser bojatte. Af den grund blev resultatet med bidragene derefter. Paa en snartur gennem smaabyer saaledes er det ikke saa godt at træffe alle, selv om de bor der i nærheden, og en kan ikke stanse i dagevis paa hvert sted.

Alle disse, som jeg uforfkyldt kom til at gaa forbi og ikke fik tale med, vil jeg bede, at de har mig undskyldt og at de maa heller ikke gi det op dermed. I har endnu rigelig anledning til at være med at yde eders bidrag til Valdrisgaven.

Paa min vei gennem disse byer traf jeg ogsaa nogle faa endog velstaaende folk, som sa de kunde ikke gjøre noget just da, men de lovede at sende mig bidrag lidt senere, hvilket jeg en tid lang forgjæves har ventet paa. Til saadanne vil jeg sige: glem ikke hvad du lovede. Tælder det dig beleiligere, saa glem ikke at kassererens adresse er M. W. Sundheim, 3205 Park Ave., Minneapolis, Minn., og send din gave direkte til ham.

Naget jeg idag sender ind til kassereren det lille jeg har samlet, nemlig \$163.50, er jeg fremdeles villig at modta bidrag til Valdrisgaven indtil indsamlingen afsluttes. Jeg vil for mit vedkommende sige hjertelig tak til alle givere, som har subscriberet paa min liste. Og nu vil kvittering komme fra kassereren, saa enhver giver vil finde at det stemmer overens

I ærbødighed,

C. R. Kemme, Luverne, Minn.

Til Valdriser i Amerika.

Vi valdriser har altsaa nu ved bygdebestevne besluttet at samle en mindegave til vor fødebygd. Den tilsatte indsamlingskomite har gjentagende opfordret os til at ta alvorlig fat med virkeliggjørelsen af den gjorte beslutning. Andre har ogsaa lagt ind gode ord for jagen. Og mange har svaret med pene gaver til valdrisbygden.

Men her bør vi alle være med! Og det var særlig dette jeg vilde faa bede eder sambygdingen om, at I alle maa være med i mindegaven til hjembygden. Gaven vil ikke faa den størrelse den bør ha, hvis vi ikke alle er med. Og det som mere er, den vil ikke kunne fringe den rette hilsen og det rette hjerterlag fra valdrisætten i Amerika dersom den skulde bli en gave fra et faatal.

Vi er da vist i almindelighed enige om, at en saadan gave til fødebygden er et vakkert udtryk for vor kjærlighed til de gamle tomter. Vi som er født og opvoxt i Valders, har vore bedste og kjæreste minder derfra. Vistnok kan der ogsaa i de minder ha blandet sig det som var mørkt og tungt. Alligevel er der megen isjønshed og saa meget glæderigt over disse minder fra barndoms- og ungdomslivet i bygden og paa fjeldet. Men har bygden git os gode minder med paa færden, lad ogsaa os gi den gode minder som udvandrede sønner og døtre, som ikke glemte sit fødested. Og dette kan vi nu gjøre ved at bringe i enig flok en rigtig vakker gave til hjembygden — en gave som vi lægger vor barnlige kjærlighed til.

Ogsaa de som hører valdrisætten til, men hvis bugge stod i dette land, ogsaa de vil vist gjerne være med i denne mindegave. De vil komme ihu, at det bedste de fik i livet, det fik de fra Valders. En øm mor, en omsorgsfuld far, forældre med den store kjærlighed til barnet, jo det var nok det bedste vi fik.

Dg barnet som betænker dette, vil gjerne sende en hjærlig hilsen til den bygd, hvor færdrenes livsfol randt.

Det var en fornøjelse at læse i bladene et velkrevet indlæg for Valdrisgaven af en som ikke selv er valdris, men som har faat sin hedre halvdel fra vor bygd. Ja han har faat noget af det bedste i livet fra Valders, naar han fik en god hustru derfra. Og en saadan mand, naar han har forstaaelse og hjertelag, gir gladelig sit bidrag til konens fødebygd — og lægger en hjertelig tak til gaven. Nu har vi nok i dette land mange ikke-valdriser som hadde lykke til at faa jaord fra en valdrisjente. Vi tør ogsaa tro at mange af disse mænd vil gladelig være med at støtte vor mindegave.

Saa vil jeg endelig faa sige et hjærlig ord til eder fra Nordre Mirdal. Efter vedtat beslutning kan jo hver enkelt giver bestemme, hvorledes man ønsker sin gave anvendt. Hvert herred kan jo ogsaa samle sig om noget specielt formaal. Kunde ikke vi enes om at gi vor gave til høiere uddannelse af særlig begavede, men ubemidlede unge i vort herred? Vor bygd er jo ikke som saadan fattig. Den magter godt at vareta sine kommunale jager, saasom fattigpleie, sygepleie osv. Men det ved vi, at hvor begavet fattiggutten borte i husmandshytten maatte være, saa tar ikke kommunen sig af hans uddannelse. Privat hjælp kan vel en og anden saadan faa. Men mange begavelser fik dog aldrig anledning. Her synes mig, kunde vor gave, paa en vakker og tjenlig maade anvendes. Rige evner hos de unge hører med til bygdens største værdier og fremtidshaab. Men uden uddannelse blir saadanne evner som uslebne diamanter. Kunde vi være med og kaste slibning paa nogle slike diamanter, saa de kom til at kaste lysglaans over hjembygden og ætten, saa synes det mig at vi hadde gjort det bedste som vi kunde gjøre for bygden vor. Og vi hadde sat os selv levende, lyjende mindesmerker.

Ja jeg fremsætter tanken og spør: Kan vi enes om at gi vor gave til dette siemed? Lad os høre fra eder Nordre Mirdal om dette. Men om vi end ikke skulde kunne enes om denne anvendelse af gaven, lad os dog iallefald enes om, at vi alle vil være med i mindegaven.

Fertile, Minn., 22de April 1915.

J. M. Sundheim.

Kvittering for bidrag til Valdrisgaven.

Jør modtaget og kvitteret for	\$1,004.79
Ved Hon. T. O. Noble fra D. N. Melby, Manfred, N. D.	100.00
J. Thorsrud, Callendar, Iowa.....	15.00
Ved C. N. Remme fra følgende: Mrs. C. S. Dalland \$25, A. G. Oldre \$10, Anit O. Oldre \$5, O. S. Mohre \$5, Ole G. Gohme \$5, Mrs. Marit Tollefsen (Gohme) \$5, (alle af Luverne, Minn.), T. T. Rogvaas \$10, Jør Remme (Loekrem) \$5, Jør Loekrem \$5, Nels Loekrem \$5, Nels G. Oldre \$5, (alle af Kenneth, Minn.), John G. Gohme \$10, Anit J. Hellie \$5, (begge af Jasper, Minn.), G. N. Belsheim, Pipestone, Minn. \$5, Ole J. Lien \$10, T. J. Lien \$5, (begge af Beaver Creek, Minn.), Mrs. Verith Knudtson \$10, Gulik Niste \$5, (begge af Brandon, S. D.), Mrs. Verith Rogan \$5, Mrs. Sigrid Baarum \$1.50, (begge af Sioux Falls, S. Dak.), Mrs. J. B. Jørgensen, Hardwick, Minn. \$2, A. S. Gohme, Edgerton, Minn. \$10, C. N. Remme, Luverne, Minn. \$10, ...	163.50
Ved Nels N. Thorejon, Mirdal, Minn., fra ham selv \$1, G. N. Quase \$2, Anite Knutson, Benson, Minn. \$1, og A. O. Lien, Skerthoven, Minn. \$2, tilfammen.....	6.00
	Talt \$1,289.29

*

Det indkomne beløb (\$1,289.29) er fordelt paa de forskjellige prestegejeld eller herreder som følger:

• Østre Skidre:		
Til fondet	\$414.00	
Til satrige	16.50	\$ 430.50

Bestre Sidre:			
Fondet	95.00		
Hospital	10.00		
Fattige	37.00	142.00	
Søndre Aurdal:			
Fondet	60.00		
Fattige	50.00		
Allderdomshjemmet	153.00	263.00	
Sang:			
Fondet	50.00		
Endnu ubestemt	100.00		
Fattige	163.00	313.00	
Nordre Aurdal:			
Fondet	52.00		
Fattige	17.00	69.00	
Stuedalen:			
Fondet		61.00	
Ubestemte gaver	3.00		
Sadvundne renter	9.44		
		12.44	
Fragaar exchange	1.65	10.79	
			\$1,289.29

Minneapolis, Minn., 10de August 1915.

A. M. Sundheim, kassierer.

Tilflytte Bygdelagsstevner.

Søndhordlandslaget, Storby City, Ia., 18, 19 August.

Stavangerlaget, Eagle Grove, Ia., 8, 9 September.

Valbris Samband, Minneapolis, 9, 10 September.

Sardangerlaget, Willmar, Minn., 22 23 September.

A History of Norwegian Immigration to the United States

From the Earliest Beginning down to 1848.

BY GEORGE T. FLOM, Ph. D.

Professor of Scandinavian Languages and Literature
University of Illinois.

Every Norwegian home in America and every public library should have a copy of this book.

There are 42 chapters. Every settlement founded before 1850 is discussed in detail. The immigration is treated in detail year for year.

The course and growth of the immigration movement in Norway and the course of settlement in this country are here discussed for the first time.

Some of the chapter headings:

Norway. Population, Resources, Pursuits of her people, etc.

The Earliest Immigration from Norway; 1620 to 1825.

The Sloopers of 1825. The first Norwegian Settlement in America.

The Founding and Growth of the Fox River Settlement.

The Causes of Immigration. (Three chapters.)

First Pathfinders from Telemarken and Numedal.

The Coming of the First Large Party from Sogn.

The Establishment of the Koshkonong Settlement.

Growth of the Rock and Jefferson Prairie Settlements.

The First Norwegian Settlement in Iowa.

A volume of 407 pages, handsomely bound, printed on excellent paper, and very good print. Price reduced to \$1.50. Order from Samband.

* * *

Dette særdeles fortjenstfulde verk ved Professor Flom kan faaes gjennem Samband til ovenanførte pris, \$1.50. Forfatteren har endnu et betydeligt oplag paa haand, og vi anbefaler det til alle vore læsere. Kjøp det og giv dine børn, som kanske ikke læser de paa norsk skrevne historiske verker med lethed. De vil saa lære at vurdere sin herkomst. For \$2.00 sendt til **Samband, 322 Cedar Avenue, Minneapolis, Minn.**, kan enhver faa denne bok samt "Samband" for et aar.

Lutheran Publishing House

DECORAH, IOWA.

N. W. BRANCH: 322 So. FOURTH St., MINNEAPOLIS.

Bibler, Salmebøger, Skolebøger.

Norske og engelske Bøger for Kirke og Hjem.

Bøger og Tidsskrifter godt og billig indbundne.

Skriv efter Katalog og priser.

Skrøner og Historier af MARTIN KVENNAVIKA

MARTIN KVENNAVIKA'S skrøner har folk spurgt efter mere end nogen anden skrønebog, men den har været udsolgt i mange aar. Nu har vi imidlertid sikret os et lidet oplag af dem, som vil være her i slutningen af september. Bestillinger vil sendes i den rækkefølge vi faar dem, og "first comes first served."

Prisen blir 75 cents.

The Free Church Book Concern, 322 CEDAR AVE.
MINNEAPOLIS, MINN.

Valdrisstevnet.

Det bekendtgjøres, at Valdris Samband vil holde sit aarsmøde i Minneapolis, torsdag og fredag, den 9de og 10de September (i State Fair ugen). "Ark" forsamlings-sal blir aaben til forsamlingen hele dagen den 9de. Forretningsmøde kl. 2 eftermiddag. Gjestebø kl. 7 med program efterpaa. Picnic i Como Park den 10de. Blandt særdeles vigtige forhandlingsemner nævnes især Valdris-gaven og arbeidet med indsamlingen til den. Vi bør faa stort fremmøde, og styret haaber at alle som kan forbereder sig paa at komme.

A. A. VEBLER, formand.